

Aleksandra Anna Rabczun

ORCID:

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

<https://doi.org/10.26366/PTE.ZG.2019.160>

Open Access, CC BY-NC-ND 4.0

Brytyjska pomoc rozwojowa w latach 2000-2015

Abstrakt

Niniejszy tekst jest charakterystyką brytyjskiej pomocy rozwojowej w latach 2000-2015. Autorka rozpoczynając od kwestii teoretycznych przechodzi poprzez definicje i klasyfikację pomocy do zdefiniowania światowych donatorów. Dwuetapowa analiza jasno wskazuje, że Wielka Brytania to jeden z największych globalnych donatorów pomocy. Na mocy niniejszego wniosku budowana jest narracja wokół jej pozycji i priorytetów realizowanej polityki rozwojowej. Analiza sektorowa i geograficzna pokazują, że Wielka Brytania w badanych latach żywo angażowała się w realizację Milenijnych Celów Rozwoju oraz wspierała swój interes polityczny i gospodarczy poprzez wybór konkretnych odbiorców swoich środków zlokalizowanych w trzech obszarach geograficznych. Dzięki takiej konstrukcji tekstu możliwe było zmierzenie z celem jakim było przybliżenie czytelnikowi strategii brytyjskiej pomocy rozwojowej w XXI w.

Słowa kluczowe: pomoc rozwojowa; donatorzy; Wielka Brytania; liderzy; struktura geograficzna; struktura sektorowa.

British official development assistance between 2000 and 2015

Abstract

This paper is short summary of British official development assistance in 2000-2015. The author starts with theoretician issues, definition of ODA and classification and then showing the world biggest donors. Two-stages analysis indicates that the United Kingdom is one of the biggest donor. Under this proposal, a narrative is built around its position and priorities of UK development policy. Analysis of sectors and geographical directions of flows shows that in 2000-2015 British are strongly involved in implementation of Millennium Goals and supported own politician and economics interests due to choosing specific recipients of ODA in three main regions.

Keywords: official development assistance; donors; United Kingdom; leaders; geographical structure; sector structure.

JEL: F53

Wstęp

Problemem badawczym postawionym w pracy jest strategia polityki rozwojowej stosowana przez Wielką Brytanię na początku XXI w. Realizacji wyznaczonego celu podporządkowano strukturę opracowania. Jest to zarazem swoista charakterystyka brytyjskiej pomocy rozwojowej po roku 2000. Celem szczegółowym pracy jest przedstawienie pozycji Wielkiej Brytanii w światowym systemie donatorów pomocy rozwojowej, a także przybliżenie jej wrażliwości na zmiany polityczne. Aspekt polityczny wpływa w znaczącym stopniu na kwoty pomocy, a także realizowaną strategię sektorową i geograficzną. W tekście autorka zastosowała przegląd literatury jak również analizę danych przy zastosowaniu metod ilościowych, w tym statystyki opisowej. Przyjęta w pracy cenzura czasowa wynika z przyjętych przez autorkę założeń. Po pierwsze przełom XX i XXI w. dla ONZ stał się świetną okazją do podkreślenia jego roli w kształtowaniu współczesnego świata i relacji międzynarodowych. Już w 1998 r. zdecydowano, aby 55. sesję Zgromadzenia Ogólnego ONZ uczynić ważnym wydarzeniem i nazwać Zgromadzeniem Milenijnym Narodów Zjednoczonych. 5 września 2000 r. rozpoczęły się największe w historii tej formacji obrady gromadzące przywódców państw niemal całego świata. Głównym celem tego spotkania wyzwania pojawiające się u progu XXI w. nakreślone w Raporcie Milenijnym Sekretarza Generalnego ONZ (Ośrodek Informacji OZN w Warszawie). Materialnym efektem obrad była Deklaracja Milenijna Narodów Zjednoczonych w ramach, której powstały Milenijne Cele Rozwoju (Ośrodek Informacji OZN w Warszawie). Były one zobowiązaniami, które ludzkość powinna wypełnić, aby móc w skuteczny i efektywny sposób stawić czoła wyzwaniom nowego tysiąclecia. Wszystkie kraje zobowiązały się, że osiągną te cele do 2015 r.¹ Koniec cenzury czasowej wynika z dostępności pełnych danych dotyczących pomocy rozwojowej (nie tylko kwoty, ale przede wszystkim dystrybucji sektorowej i geograficznej).

Teoretyczne podstawy pomocy rozwojowej

Rozważania dotyczące pomocy rozwojowej należy rozpocząć od rozpoznania literaturowego. Istnieje bowiem istotna rozbieżność pomiędzy autorami co do zakresu pojęcia pomocy rozwojowej. Nieprecyzyjność metodologiczna powoduje, że niekiedy pomoc rozwojową (ang. *official development aid* lub *official development assistance*) używa się zamiennie z pomocą

¹ Jak wynika z raportów, opublikowanych przez ONZ w 2016 r., nie wszystkie cele udało się osiągnąć. Niektóre osiągnięto, ale w znacznie mniejszym stopniu niż zakładano. Nie może być to jednak podstawą do zdyskredytowania podjętych działań i trudów na rzecz rozwoju.

zagraniczną (ang. *foreign aid* lub *foreign assistance*). W języku potocznym z kolei często mówi się o „walce z ubóstwem” (Kopiński, 2011, s. 13). Poznanie definicji warto rozpocząć od tej zaproponowanej przez Komitet Pomocy Rozwojowej (DAC) przy Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) (Net ODA, b.d.). Wyróżnia się w niej kryteria, dzięki którym dany przepływ może zostać uznany za wydatek na pomoc rozwojową. Z perspektywy tej instytucji, aby dany transfer mógł być klasyfikowany jako oficjalna pomoc rozwojowa, musi być przeznaczony dla kraju lub terytorium umieszczonego na specjalnej liście odbiorców (OECD, 2017b) lub instytucji międzynarodowej. Dodatkowymi ograniczeniami są:

- wydatek musi pochodzić z sektora publicznego,
- celem wydatku ma być wspieranie ekonomicznego rozwoju i/lub dobrostanu w kraju rozwijającym się,
- co najmniej 25% przepływu musi mieć formę bezzwrotną (liczoną dla stopy dyskontowej na poziomie 10%).

Pojawiają się istotne kontrowersje wokół kryterium skali darowizny. W potocznym rozumieniu darowizna na poziomie 25% to bardzo dużo. Jednak w kontekście pomocy rozwojowej donatorzy często wielokrotnie przewyższają ten odsetek. Dla przykładu 100% brytyjskiej oficjalnej pomocy rozwojowej (ODA) w roku 2015 było udzielone w formie darowizny (OECD, 2017a, s. 277).

Definicja pomocy rozwojowej była podejmowana i redefiniowana przez wielu autorów zagranicznych jak i polskich. Wiliam Easterly, będący autorytetem w zakresie ekonomii rozwoju wskazuje, że pomoc rozwojowa to środki, rady i warunki przekazywane przez bogate narody i międzynarodowe instytucje finansowe jak np. Bank Światowy czy Międzynarodowy Fundusz Walutowy na rzecz osiągnięcia ekonomicznego rozwoju przez państwa biedne (Easterly, 2007, s. 1). Carol Lancaster za pomoc rozwojową uważa transfer zasobów na preferencyjnych warunkach z rządu danego kraju lub instytucji międzynarodowej do rządu lub organizacji pozarządowej w kraju odbiorcy środków (Lancaster, 1999, s. 490). Celem przekazania tych środków mogą być powody rozwojowe, ale także przesłanki dyplomatyczne, komercyjne lub kulturowe. W literaturze wyróżnia się trzy główne grupy motywów przekazywania pomocy rozwojowej przez kraje rozwinięte i są nimi:

- motywy ekonomiczne,
- motywy polityczne,

- motywy humanitarne (Kopiński, 2011, s. 25-42)².

Najbardziej zbieżne podejście z definicją OECD w literaturze polskiej proponuje w swoich pracach Przemysław Deszczyński. Z kolei Ewa Latoszek wskazuje, że „pomoc rozwojowa jest formą przepływu środków rozwoju z krajów gospodarczo rozwiniętych do państw o średnim i niskim poziomie zaawansowania rozwojowego” (Latoszek, 2010, s. 89).

W klasycznym podejściu do pomocy rozwojowej wyróżnia się następujące kategorie:

- pomoc finansową,
- pomoc techniczną,
- pomoc humanitarną,
- pomoc żywnościową,
- pomoc projektową,
- pomoc programową (Deszczyński, 2011, s. 100).

Ze względu na kanał jej świadczenia wyróżnia się pomoc bilateralną, czyli świadczoną przez państwo-donatora na rzecz państwa-odbiorcy, oraz pomoc multilateralną, czyli przy wykorzystaniu organizacji międzynarodowych.

Liderzy świadczenia pomocy rozwojowej

Zgodnie z powszechnym przekonaniem kraje najzamożniejsze w największym stopniu angażują się w pomoc rozwojową. Autorka na potrzeby swoich badań dokonała analizy wydatków na pomoc rozwojową przez wybrane państwa w latach 2000-2015. W pierwszym etapie procedury badawczej porównała sumę wydatków na pomoc rozwojową (wyrażoną w mln USD) przez poszczególne kraje. Szczegółowe wyniki zaprezentowano w tabeli 1.

Niekwestionowanym liderem w zakresie świadczenia pomocy rozwojowej są Stany Zjednoczone, czyli największa gospodarka na świecie. Na kolejnych miejscach znajdują się Niemcy i Wielka Brytania ze zbliżoną wartością pomocy. Następnie Japonia, Francja i Kanada. Widać, że niemal większość gospodarek zrzeszonych w ramach G8 jest jednocześnie największymi donatorami. Niespodziankami w zestawieniu są takie kraje, jak Arabia Saudyjska czy Turcja.

² O celach i motywach udzielania pomocy rozwojowej więcej przeczytać można w: (Deszczyński, 2001; Deszczyński, 2011).

Tabela 1. Światowi liderzy w świadczeniu pomocy rozwojowej w latach 2000-2015 (w mln USD)

Pozycja	Kraj	Suma w mln USD
1	Stany Zjednoczone	436 328,00
2	Niemcy	174 067,10
3	Wielka Brytania	167 105,00
4	Japonia	147 510,00
5	Francja	146 613,00
6	Kanada	58 236,00
7	Arabia Saudyjska	54 007,00
8	Norwegia	49 044,20
9	Australia	43 440,00
10	Szwajcaria	37 851,30
11	Korea Południowa	25 553,00
12	Zjednoczone Emiraty Arabskie	24 843,00
13	Turcja	17 440,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie OECD Statistics.

Tabela 2. Światowi liderzy pomocy rozwojowej według wskaźnika ODA/PNB w latach 2000-2015

Pozycja	Kraj	Średni odsetek ODA/PNB
1	Norwegia	0,94
2	Zjednoczone Emiraty Arabskie	0,63
3	Wielka Brytania	0,48
4	Szwajcaria	0,41
5	Francja	0,41
6	Niemcy	0,35
7	Australia	0,29
8	Kanada	0,29
9	Japonia	0,21
10	Turcja	0,18
11	Stany Zjednoczone	0,17
12	Korea Południowa	0,09

Źródło: opracowanie własne na podstawie OECD Statistics.

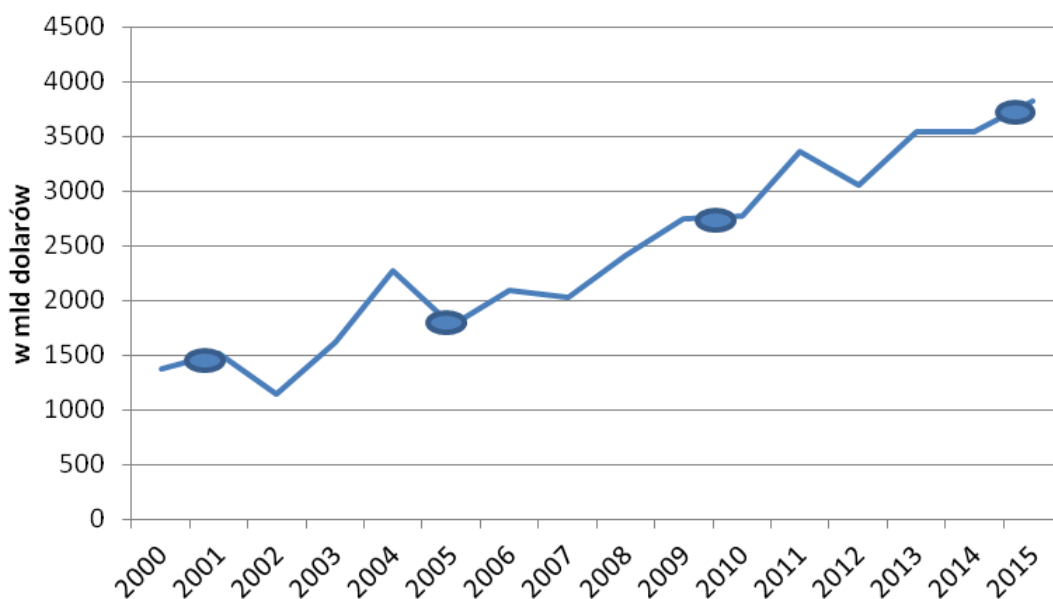
Jednak porównywanie samych kwot jest podejściem niewystarczającym, gdyż nie odzwierciedla potencjału ekonomicznego państw donatorów. Na przestrzeni lat wypracowano inny miernik pokazujący zaangażowanie w światowy system pomocy rozwojowej. Jest nim

wskaźnik ODA/PNB, który prezentuje, ile procent swojego produktu narodowego brutto dany kraj przeznaczą na rzecz rozwoju. Wobec powyższego w drugim etapie analizy porównano wspomniany wcześniej odsetek dla tych samych państw, co na pierwszym etapie analizy w analogicznym okresie. Tym razem metodą wyłonienia lidera był uśredniony odsetek na przestrzeni lat 2000-2015. Tabela 2 prezentuje ostateczne wyniki tej części badania.

Zestawienie liderów jest zgoła odmienne, gdyż np. Stany Zjednoczone, które przeznaczają najwięcej kwotowo, procentowo wydają na cel pomocy rozwojowej niespełna 0,2% swojego PKB. W obliczu wydatków np. na obronę narodową w wysokości 10% pokazuje, że tak naprawdę USA nie mogą być uznane za globalnego lidera na rzecz rozwoju. Stosunkowo dużo przeznaczają Arabia Saudyjska oraz Wielka Brytania. Jeśli porówna się tabele 1 i 2, wyraźnie widać, że Wielka Brytania to kraj, który jest jednym z globalnych liderów pomocy rozwojowej ze względu na swoją pozycję światową, ale też europejską (Rabczun, 2019). Tak ważna pozycja wiąże się z odgrywaniem istotnej roli w międzynarodowym dyskursie na rzecz rozwoju. Wszelkie bowiem zmiany w podejściu brytyjskim warunkują zmiany w globalnej architekturze pomocy rozwojowej.

Wydatki na pomoc rozwojową a zmiany polityczne

Po wskazaniu pozycji Wielkiej Brytanii w systemie donatorów warto przyjrzeć się bliżej rocznej wielkości pomocy. Bogata literatura przedmiotu jasno wskazuje, jak wrażliwa na zmiany polityczne jest wielkość pomocy. Na rysunku 1 przedstawiona została wysokość wydatków na pomoc rozwojową przez Wielką Brytanię w latach 2000-2015. Warto skonfrontować konkretne kwoty z zmianami partii rządzących w analizowanym kraju. Punkty oznaczone kropką na wykresie oznaczają lata, w których odbywały się wybory parlamentarne w Zjednoczonym Królestwie.



Rysunek 1. Wydatki Wielkiej Brytanii na ODA w latach 2000-2015 (w mld USD)

Źródło: opracowanie własne na podstawie OECD Statistics.

W 2000 r. rządząca Partia Pracy przygotowując się do wyborów zwiększała nakłady na pomoc rozwojową jako partia wspierająca koncepcję „trzeciej drogi”. W 2001 r. wygrała wybory, a premierem został Tony Blair, który żywo angażował się w międzynarodową dyskusję dotyczącą krajów rozwijających się. Po wyborach realizacja obietnic wyborczych spowodowała nieznaczny spadek wielkości pomocy jednak już od 2002 do 2004 wartość ta się podwoiła. Sytuacja gospodarczo-społeczna znacznie się zmieniła, czemu sprzyjało największe w historii rozszerzenie Unii Europejskiej. Wobec powyższego pomoc rozwojowa zeszła na drugi plan i w jej wielkość w roku wyborczym (2005) wróciła do poziomu z roku 2001. Rząd Blaira, utrzymując założenia partii, z roku na rok stale zwiększał kwotę przekazywaną na pomoc rozwojową. Wzrost zamożności Wielkiej Brytanii przekładał się na jej możliwości wspierania wspólnoty międzynarodowej. Delikatne zachwianie widać pomiędzy rokiem 2007-2008, które spowodowane było najprawdopodobniej wybuchem globalnego kryzysu finansowego. Londyn, będący jedną ze światowych stolic rynku finansowego, odczuł wahania na rynkach co przełożyło się na krótkookresową sytuację gospodarczą w kraju. Narastające problemy społeczne w kraju na swoją korzyść wykorzystała Partia Konserwatywna i dzięki burzliwej kampanii wyborczej w 2010 r. wygrała wybory. W początkowych latach rządzenia Davida Camerona regularnie przekazywano coraz więcej pieniędzy na pomoc. Załamanie przyszło w 2012 r., czego przyczyną może być organizacja XXX Letnich Igrzysk Olimpijskich w Londynie. Impreza przyniosła korzyści i prestiż, niemniej jednak była kosztowna – według

raportu przygotowanego przez rząd brytyjski kosztowała ona 8,921 mld funtów (Flyvbejerg, Stewart i Budzier, 2016, s. 1). W obliczu takich wydatków zrozumiałe jest zamrożenie budżetu wydawanego m.in. na politykę zagraniczną. W roku 2013 pomoc rozwojowa przewyższyła poziom z 2011 roku, powracając tym samym do tendencji wzrostowej. Wyraźną zmianę widać w roku 2014 (rok przedwyborczy), kiedy to rząd postanowił pozostać przy niezmienionej kwocie pomoc. Chociaż kwotowo było to tyle samo procentowo, Wielka Brytania przeznaczyła w tym roku 0,7% PKB, co było wypełnieniem zobowiązania złożonego na forum Organizacji Narodów Zjednoczonych. W kampanii wyborczej ubiegający się o reelekcję David Cameron podkreślał, że pomoc rozwojowa jest ważna: nie tylko ze względu na moralny obowiązek względem 1 miliarda ludzi żyjących za mniej niż 1 USD dziennie, ale przede wszystkim ze względu na budowanie lepiej prosperującego świata, który zapobiegnie powstawaniu konfliktów, masowym migracjom czy niekontrolowanym zmianom klimatu. Oprócz wygranej w wyborach w 2015 r. obietnice zaowocowały największą kwotą wydaną na pomoc rozwojową w badanym w pracy okresie.

W przeciwieństwie do Camerona, Theresa May prezentuje bardziej radykalny punkt widzenia na sprawy polityczne. Opuszczenie Unii Europejskiej implikuje zmiany w aspektach nie tylko politycznych, ale również gospodarczych i społecznych. Decyzja Brytyjczyków o opuszczeniu Wspólnoty może odbić się na kwestiach pomocy rozwojowej. Niewiadomą jest, czy Wielka Brytania utrzyma ten sam poziom finansowania krajów rozwijających się, co dotychczas czy zmniejszy fundusze. Premier May w 2017 r. zadeklarowała jednak, że pomoc rozwojowa udzielana przez Wielką Brytanię pozostanie na poziomie 0,7 PKB nawet po tzw. Brexicie (Gazeta Prawna, 2017).

Niemniej jednak UE, będąca do tej pory światowym liderem pod względem świadczenia pomocy rozwojowej, straci swoją pozycję. Unijny budżet na rozwój pozbawiony funduszy brytyjskich poważnie uszczupli możliwości całej Unii. Jak pokazują statystyki za rok 2016, Wielka Brytania kwotowo przekazała więcej niż w poprzednich latach, jednak wskaźnik ODA/PNB nieznacznie przekroczył 0,7% co budzi wątpliwości co do przyszłej wielkości kwot na rzecz rozwoju (OECD, 2017a, s. 276-279). Pamiętać należy również, że środki brytyjskie w znacznie mierze zasilają Europejski Fundusz Rozwoju.

Struktura sektorowa i geograficzna pomocy brytyjskiej

Profil pomocy poszczególnych donatorów pomocy jest zróżnicowany. Wynika to z proporcji w wykazywaniu pomocy bilateralnej i multilateralnej. Powszechnie uważa się, że państwa, które świadczą więcej pomocy poprzez kanał dwustronny, w dużym stopniu instrumentalizują przepływy w celu osiągnięcia swoich własnych korzyści. Ci, którzy przekazują środki instytucjom międzynarodowym, nie mają aż takiego wpływu na osiąganie swoich partykularnych celów. Wielka Brytania należy do krajów, które średnio 2/3 pomocy świadczą dwustronnie, natomiast 1/3 – kanałem wielostronnym. Jest to swoisty wyjątek wśród państw kolonialnych. By móc lepiej zrozumieć wymiar brytyjskiej pomocy rozwojowej, należy pochylić się nad strukturą sektorową i geograficzną.

Struktura sektorowa pomocy brytyjskiej wynika z ewolucji systemu pomocy rozwojowej na przestrzeni ostatnich dziesięcioleci XX w. oraz Milenijnych Celów Rozwoju. W związku z powyższym, kierunki przesyłania środków są bardzo konkretne. Zgodnie z klasyfikacją OECD pomoc rozwojową dzieli się na:

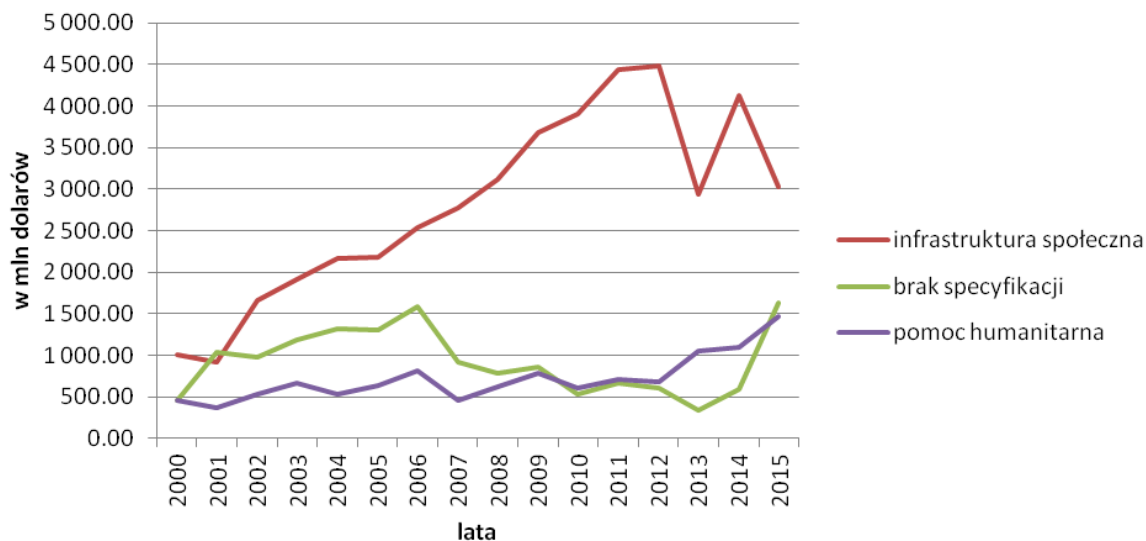
- infrastrukturę społeczną,
- infrastrukturę gospodarczą,
- produkcję,
- multisektor³,
- pomoc programową,
- redukcję zadłużenia,
- pomoc humanitarną,
- pomoc niesprecyzowaną (OECD Data).

Struktura sektorowa brytyjskiej pomocy rozwojowej w latach 2000-2015 została przedstawiona na rysunku 2.

Priorytetowym obszarem jest infrastruktura społeczna. Pokrywa się to z realizacją Milenijnych Celów Rozwoju, gdyż w ramach tego sektora wyróżnia się środki z przeznaczeniem na rząd i społeczeństwo obywatelskie, edukację, zdrowie, populację i zdrowie reprodukowane, dostawy wody i urządzeń sanitarnych oraz inną infrastrukturę społeczną i usługi. Z kolei na pomoc humanitarną składają się wydatki związane z pomocą ratunkową, rekonstrukcją i rehabilitacją oraz przygotowaniem i zapobieganiem klęskom żywiołowym. Warto pamiętać, że zgodnie z wytycznymi postulowanymi przez teoretyków

³ Brak stosowniejszego odpowiednika w terminologii polskiej.

i praktyków pomocy rozwojowej, pomoc humanitarną należy stosować tylko i wyłącznie w razie konieczności ratowania życia ludzkiego. Nie można nią zastępować innych (podstawowych) form pomocy.



Rysunek 2. Struktura brytyjskiej pomocy rozwojowej w latach 2000-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie OECD Statistics.

Najbardziej enigmatyczną kategorią jest pomoc oznaczona na rysunku 2 jako brak specyfikacji. Wiąże się ona z kategorią pomocy niesprecyzowanej co według wytycznych OECD oznacza, że zalicza się do niej wszelkie wydatki, których nie można przypisać do którejś z innych kategorii. Wielka Brytania stosuje ją w dużym stopniu ze względu na realizowaną strategię geograficzną. Wysyłanie środków do trzech regionów, w których zlokalizowane są kraje rozwijające się, powoduje konieczność zaspokajania różnorodnych potrzeb lokalnych. Rozkład geograficzny brytyjskiej pomocy rozwojowej zaprezentowano w tabeli 3.

Tabela 3. Rozmieszczenie geograficzne przesyłanej pomocy rozwojowej

Region	Odsetek pomocy
Afryka Subsaharyjska	26,9%
Południowa i Centralna Azja	14,6%
Reszta Azji i Oceania	13,3%
Bliski Wschód i Afryka Północna	8,7%
Europa	3,5%
Ameryka Łacińska i Karaiby	8,9%
Niesprecyzowane	24,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie (OECD, 2015).

Dodatkowo przeprowadzono badanie dotyczące wielkości pomocy brytyjskiej. Na jego podstawie wyłoniono trzy regiony, do których trafia najwięcej środków: Afryka Subsaharyjska, Bliski Wschód oraz Azja Południowa i Centralna. W ramach każdego z tych regionów sprawdzono wielkość pomocy rozwojowej dla poszczególnych krajów w latach 2000-2015, co pozwoliło na zdefiniowanie głównych odbiorców. Ich struktura zaprezentowana jest w tabeli 4.

Tabela 4. Struktura geograficzna największych odbiorców pomocy brytyjskiej w latach 2000-2015

Afryka Subsaharyjska	Bliski Wschód	Azja Centralna i Południowa ⁴
1. Nigeria	1. Irak	1. Indie
2. Ghana	2. Syria	2. Afganistan
3. Tanzania	3. Palestyna	3. Bangladesz
4. Demokratyczna Republika Kongo	4. Jemen	4. Pakistan
5. Etiopia	5. Jordania	5. Nepal

Źródło: opracowanie własne na podstawie OECD Statistics on development.

Analizując strukturę geograficzną odbiorców wyraźnie widać, do jakich krajów kierowana jest pomoc. Nigeria, Ghana i Tanzania to kolonie brytyjskie, Etiopia to była kolonia włoska, a Demokratyczna Republika Kongo – belgijska. W przypadku Bliskiego Wschodu, Irak w epoce kolonializmu znajdował się oficjalnie pod panowaniem Haszymidów, natomiast faktyczną władzę posiadali Brytyjczycy – podobnie jak w przypadku Palestyny, gdzie zależało na utrzymaniu strefy wpływów (możliwość korzystania z kanału Sueskiego). Jemen to był terytorium tureckie, Syria – francuskie, natomiast Jordania to kolonia brytyjska. W kontekście krajów arabskich warto wspomnieć, że – poza pomocą od byłych kolonizatorów – otrzymują oni znaczne środki w ramach pomocy od arabskich donatorów, takich jak Arabia Saudyjska⁵ czy Zjednoczone Emiraty Arabskie. Co więcej, pomoc ta jest bardziej preferowana ze względu na strefę wpływów kulturowych i religijnych. W przypadku Azji sytuacja jest znacznie bardziej klarowna, gdyż Indie, Afganistan i Pakistan to były kolonie brytyjskie. Bangladesz uzyskał niepodległość w 1971 od Pakistanu, jednak uprzednio jego tereny były pod dominacją brytyjską. Nepal jakkolwiek kojarzony z Chinami; również na przestrzeni wieków był w posiadaniu Brytyjczyków (np. w wyniku porozumienia z 1923 r.). Prosta analiza pokazuje,

⁴ Zgodnie z klasyfikacją OECD, grupa krajów, na której dokonano badania, to Azja Centralna i Południowa, jednak główni odbiorcy pomocy brytyjskiej zlokalizowani są głównie w Azji Południowej.

⁵ Arabia Saudyjska, oprócz świadczenia pomocy rozwojowej, oferuje krajom rozwijającym się wsparcie w ramach *Saudi Funds*.

że Wielka Brytania wspiera głównie państwa, z którymi przez wiele lat łączyła je silna relacja w postaci kolonializmu. W istocie kraje, które niegdyś kolonizowały inne, a obecnie są potęgami gospodarczymi i świadczą pomoc rozwojową, posądza się o neokolonializm i chęć stałego utrzymywania więzi gospodarczych.

Badanie własne autorki, przeprowadzone w zakresie struktury eksporterów i importerów państw, do których trafiło najwięcej pomocy brytyjskiej w 2000-2015 roku, jasno wskazuje, że istnieją bliskie relacje handlowe z Wielką Brytanią. Na przykładzie Nigerii (pełna baza: Rabczun, 2018) do 2008 r. import brytyjski był w pierwszej piątce pod względem wielkości. Ponadto po 2008 r. epizodycznie ponownie występował się import brytyjski w Nigerii. Może to świadczyć o realizowaniu celów przede wszystkim handlowych, a także politycznych, i pokrywa się z głównym podejściem do pomocy rozwojowej.

Podsumowanie

Ekonomia rozwoju narodziła się po II wojnie światowej jako istotna część międzynarodowych stosunków gospodarczych. W jej ramach wykształciła się pomoc rozwojowa. Światowa architektura pomocy rozwojowej angażuje niemal wszystkie państwa na świecie – te bardziej rozwinięte przekazują zasoby na rzecz rozwoju tych zapóźnionych gospodarczo i społecznie. Sama jednak definicja budzi wątpliwości, przez co do dokonywania porównań wykorzystuje się podejście proponowane przez OECD.

Badania pokazują, że największe gospodarki świata, takie jak Stany Zjednoczone, Niemcy, Japonia, Wielka Brytania czy Francja, to największy donatorzy pomocy rozwojowej. Kiedy jednak porówna się kwoty przeznaczane na pomoc oraz PNB darczyńców, widać, że niekoniecznie wszystkie kraje przekazują stosownie dużo. Międzynarodowe instytucje, takie jak ONZ czy UE, jasno deklarują, że aby móc dokonać realnej zmiany w światowym rozwoju, należy przeznaczać na ten cel co najmniej 0,7% swojego PNB. Liczba ta stała się swoistym benchmarkiem. Na mocy przeprowadzonego przez autorkę badania wyraźnie widać, że Wielka Brytania to światowy lider w zakresie pomocy rozwojowej.

Taka szczególna pozycja wiąże się z przyjęciem określonych priorytetów przez Brytyjczyków. Przede wszystkim struktura sektorowa pomocy brytyjskiej pokazuje, że w latach 2000-2015 była ona nastawiona na sprzyjanie realizacji Milenijnych Celów Rozwoju i łagodzenie sytuacji w krajach dotkniętych konfliktami i wojną. Z kolei analiza struktury geograficznej wskazuje, że priorytetem cieszą się kraje subsaharyjskie, bliskowschodnie oraz południowo-azjatyckie. Po przyjrzeniu się największym odbiorcom pomocy brytyjskiej widać,

że środki trafiają głównie do byłych kolonii. Może to prowadzić do wniosku, że Wielka Brytania poprzez taką strukturę sektorową i geograficzną w sposób szczególny dba o własny interes polityczny i gospodarczy. Wszak sama geneza świadczenia pomocy rozwojowej wywiązała się z chęci promowania interesu brytyjskiego. Przed rokiem 1929 rząd brytyjski nie akceptował faktu, że może być odpowiedzialny za zapewnianie pomocy finansowej swoim koloniom. Wprowadzony w tymże roku *Colonial Development Act* (1929) miał na celu głównie zredukowanie stopy bezrobocia w Wielkiej Brytanii poprzez promowanie przemysłu i handlu, szczególnie w sektorze rolnictwa. Na mocy tego aktu prawnego ustanowiono kolonialny fundusz rozwoju (ang. *Colonial Development Fund*). Głównym celem funduszu było promowanie „handlu z Wielką Brytanią oraz jej przemysłu”, co dobitnie pokazuje kierunek myślenia rządu brytyjskiego (Barder, 2005, s. 3).

Artykuł ma charakter syntetyczny, dlatego też posiada pewne ograniczenia. Część z nich wynika z dostępności danych. Jak zostało to zasygnalizowane, występuje istotne opóźnienie w publikowaniu danych przez OECD. Każdego roku znana jest wartość pomocy za rok ubiegły, jednak dane dotyczące sektorów i regionów, do których trafia publikowane są po dwóch latach. Ponadto brytyjskie Ministerstwo ds. Międzynarodowego Rozwoju, stawiane za przykład instytucji zarządzającej pomocą rozwojową, publikuje szczerkowe materiały dotyczące pomocy brytyjskiej. Regularne publikowanie raportów czy opisów zrealizowanych inwestycji i projektów niewątpliwie pozwoliłoby na dogłębniejszą analizę strategii pomocy brytyjskiej. Za inne istotne ograniczenie wskazać można ograniczone możliwości stosowania zaawansowanych metod statystycznych i ekonometrycznych, gdyż pomoc rozwojowa dotyka nie tylko aspektów ekonomicznych, lecz przede wszystkim społecznych. Specyfika takich badań powoduje, że ciężko modelem ekonometrycznym zmierzyć, jak zmieniło się życie ludności w krajach rozwijających się.

Bibliografia

Barder, O. (2005). *Reforming Development Assistance: Lessons from the U.K. Experience*.

Center for Global Development Working Paper. Pobrane 10.01.2019

z https://www.cgdev.org/sites/default/files/4371_file_WP_70.pdf

Colonial Development Act 1929 (1929). Pobrane 10.01.2019

z <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo5/20-21/5/enacted>

Deszczyński, P. (2001). *Kraje rozwijające się w koncepcjach ekonomicznych SPD*. Poznań:

Wyd. Akademii Ekonomicznej w Poznaniu.

- Deszczyński, P. (2011). *Konceptualne podstawy pomocy rozwojowej*. Poznań: Wyd. Akademii Ekonomicznej w Poznaniu.
- Easterly, W. (2007). Was Development Assistance a Mistake? *American Economic Review*, vol. 97, no. 2, s. 328-332.
- Flyvbjerg, B., Steward, A., i Budzier, A. (2016). The Oxford Olympics Study 2016: Cost and Cost Overrun at the Games. *SSRN Electronic Journal*. DOI: 10.2139/ssrn.2804554.
- Gazeta Prawna.pl (2017). *Theresa May: pomoc rozwojowa pozostanie na poziomie 0,7 PKB*. Pobrane 10.01.2019 z <http://www.gazetaprawna.pl/artykuly/1036870,theresa-may-pomoc-rozwojowa-pozostanie-na-poziomie-0-7-proc-pkb.html>
- Kopiński, D. (2011). *Pomoc rozwojowa. Teoria i polityka*. Warszawa: Difin.
- Lancaster, C. (1999). Aid effectiveness in Africa: the unfinished agenda. *Journal of African Economies*, volume 8(4), pp. 487-503. DOI: 10.1093/jae/8.4.487.
- Latoszek, E. (2010). *Pomoc rozwojowa dla krajów rozwijających się na przełomie XX i XXI wieku*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH.
- Net ODA (b.d.). Pobrane 10.01.2019 z <https://data.oecd.org/oda/net-oda.htm>
- ODA by sector (b.d.). Pobrane 10.01.2019 z <https://data.oecd.org/oda/oda-by-sector.htm>
- OECD. (2016). *OECD Factbook 2015-2016: Economic, Environmental and Social Statistics*. Pobrane 10.01.2019 z <https://www.oecd.org/publications/oecd-factbook-18147364.htm>
- OECD. (2017a). *Development Co-operation Report 2017: Data for Development*. Paris: OECD Publishing.
- OECD. (2017b). *The DAC ODA Recipients List*. Pobrane 10.01.2019 z http://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-standards/DAC_List_ODA_Recipients2018to2020_flows_En.pdf
- Rabczun, A. (2018). Exporters and importers of Nigeria in 2000-2015. Pobrane 10.01.2019 z https://www.researchgate.net/publication/330183944_Exporters_and_importers_of_Nigeria_in_2000-2015. DOI: 10.13140/RG.2.2.28393.95845
- Rabczun, A. (2019). Wielka Brytania jako europejski lider w świadczeniu pomocy rozwojowej. W: B. Borusiak (red.), *Gospodarka. Technologia. Społeczeństwo*. Poznań: Bogucki Wydawnictwa Naukowe.
- UN. (2002). *Millenium Summit*. Pobrane 10.01.2019 z <http://www.unic.un.org.pl/milenium2000>